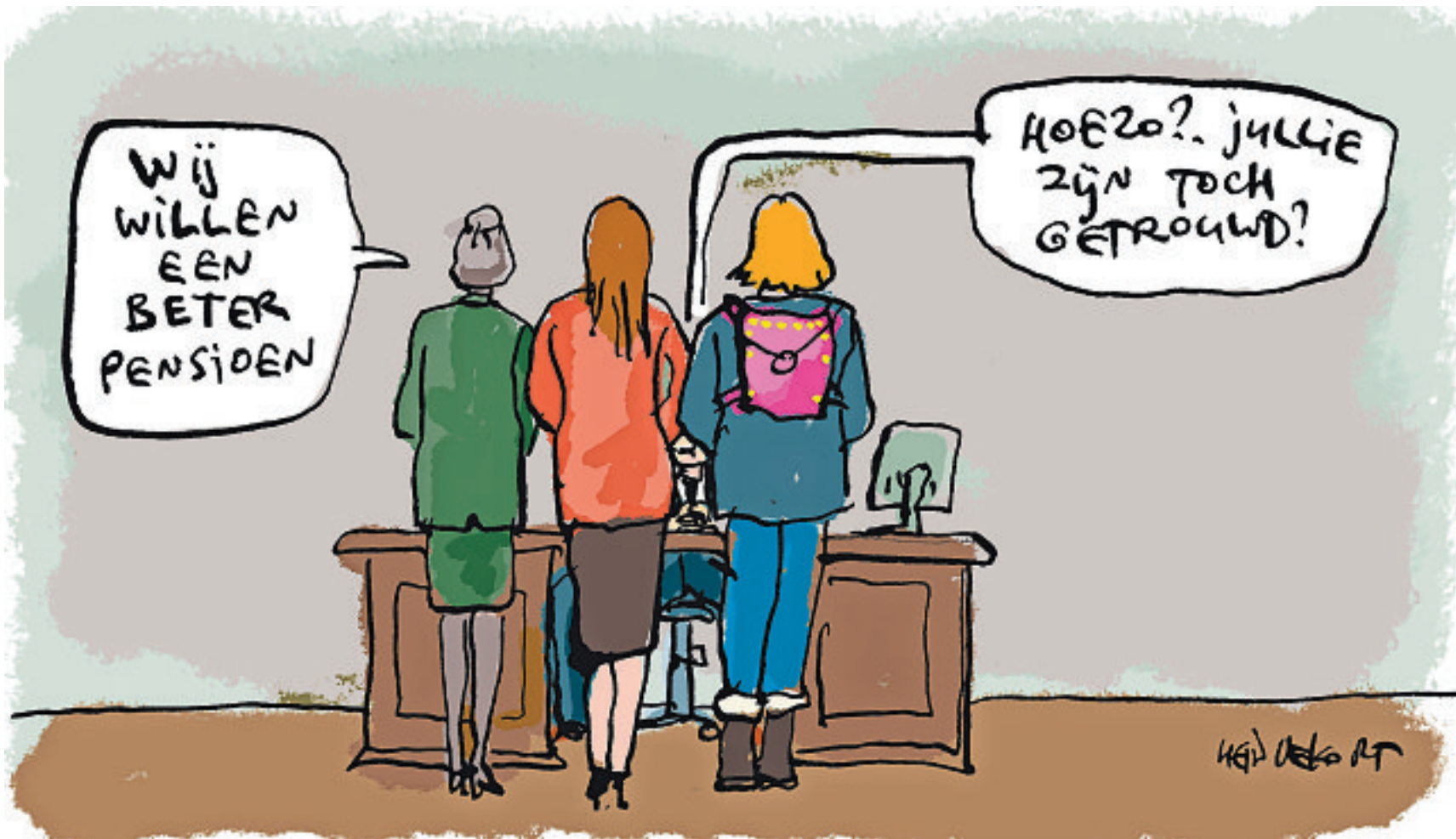

Geen quotum maar euro's: de pensioenkloof tussen mannen en vrouwen kan veel kleiner

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

Fieke van der Lecq is onder andere hoogleraar Pensioenmarkten aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Reageer via expert@fd.nl.

Nu de Tweede Kamer over een vrouwenquotum van minimaal 30% voor raden van commissarissen van beursgenoteerde bedrijven heeft gestemd, is het een mooi moment eens te kijken hoe het zit met de pensioenkloof tussen mannen en vrouwen: de *gender pension gap* (gpg). Die ligt in Nederland aanzienlijk hoger dan in andere landen.

Dat zou je niet verwachten van het beste pensioenstelsel ter wereld (volgens de Melbourne Mercer Global Pension Index), maar Nederland voert met een pensioenverschil van 40% tussen mannen en vrouwen bijna de lijst aan van de 27 landen die in het jaarlijkse rapport 'Pension Markets in Focus' van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (Oeso) vermeld staan. Het gemiddelde van deze landen ligt op 26%.

De hoogste gpg is in Japan (46%),

waar vrouwen amper meer dan de helft ontvangen van de pensioenen van mannen. Estland heeft met 5% de laagste gpg. Deze percentages zijn gemeten voor de 65-plussers, waarbij mensen zonder enig werkgerelateerd pensioen buiten beschouwing zijn gelaten. Opvallend is dat de gpg in Nederland (en Italië) niet is gedaald, terwijl in andere landen veel verschil is ingelopen. In 2013 rapporteerde de Oeso namelijk voor Nederland ook al 40%, terwijl het gemiddelde percentage gpg voor alle landen is gedaald van 39% in 2013 naar 26% in 2019. Nederland is daarmee van middenmoter afgezakt naar de achterhoede.

ECONOMISCHE FACTOREN

Hoe komt dat? Een verklarende factor is het hoge aandeel deeltijdwerkers onder Nederlandse vrouwen. Ook noemt de Oeso het loonverschil van 17% tussen mannen en vrouwen in Nederland. Vervolgens wijst de Oeso op een omgekeerd verband tussen sectoren waar meer vrouwen werken en sectoren met pensioenregelingen, waardoor vrouwen minder vaak onder een pensioenregeling vallen dan mannen. Niettemin is in Nederland 55% van de vrouwen deelnemer in een pensioenregeling en dat is internationaal gezien een hoog percentage. Maar het aanvullend pensioen is in Nederland verhoudingsgewijs hoog ten opzichte van het staatspensioen (de AOW) waardoor verschillen in de aanvullende pensioenen voor Nederlandse vrouwen en mannen steviger doorwerken in de gpg. Tot zo ver de economische factoren.

Dan de juridische factoren. Nederland heeft sinds enkele gerechtelijke uitspraken en de invoering van de Wet gelijke behandeling uit 1994 het directe

onderscheid tussen mannen en vrouwen in pensioenregelingen afgeschaft. Voor die tijd werden vrouwen uitgesloten van de pensioenregeling of werden ze pas op latere leeftijd opgenomen in de pensioenregeling, wellicht vanuit de gedachte dat ze dan waarschijnlijk niet meer zouden trouwen. Ook werd voor mannen aanzienlijk vaker een nabestaandepensioen opgebouwd dan voor vrouwen, zoals Emillie Schols van Oppen tien jaar geleden in haar proefschrift beschreef.

Zonder direct onderscheid is er nog wel indirect onderscheid in pensioenregelingen mogelijk. De Oeso noemt hier als voorbeelden het aantal gewerkte uren in het voorafgaande jaar, het type arbeidscontract en de hoogte van het loon. Vrouwen hebben verhoudingsgewijs vaker deeltijdbanen en flexibele aanstellingen. Ook krijgen ze lagere lonen, waardoor de franchise hen meer beperkt in de pensioenopbouw.

Hoewel het Oeso-onderzoek nog geen leeftijdsgroepen door de tijd heeft kunnen volgen, kunnen de huidige onderzochte groepen wel worden vergeleken. Dan blijkt dat de pensioen-kloof (gpg) voor de leeftijdsgroep tot 25 jaar 1% is en oploopt tot 16% rond het 34e jaar. Nog 10 jaar later is de gpg opgelopen tot 29% en daarna gaat deze richting de 40%. Afgezet tegen het loonverschil van 17%, is dit een stevige vergroting. Het is denkbaar dat de laatste fase van deze vergroting van de pensioen-kloof weer kleiner kan worden als ons pensioenstelsel met doorsnee opbouw wordt vervangen door degressieve opbouw, omdat dan een groter deel van de pensioenopbouw in de jongere jaren plaatsvindt, wanneer vrouwen nog vaker evenveel uren werken als mannen en de loonkloof kleiner is.

Sommige mensen redeneren dat het niet erg is dat vrouwen lagere pensioenen krijgen dan mannen, want ze leven doorgaans langer. Daar valt echter het nodige tegenin te brengen. Die verschillen in levensverwachting worden namelijk goeddeels verklaard uit leefgewoonten, zoals roken en drinken. Wanneer dergelijke leefgewoonten minder verschillen, zullen ook de levensverwachtingen tussen mannen en vrouwen minder uiteenlopen.

Recente cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek laten inderdaad zien dat de levensverwachting van mannen en vrouwen convergeert. De resterende levensverwachting op de leeftijd van 65 jaar verschilde in 1987 nog 4,7 jaar tussen mannen en vrouwen, maar was in 2018 nog slechts 2,4 jaar. Bovendien profiteren mannen doorgaans meer van het nabestaandepensioen dan vrouwen, omdat weduwen langer leven en vaker jonger zijn dan weduwnaars. Al met al valt het wel mee met die herverdeling tussen mannen en vrouwen. Daarmee worden de verschillen in de eigen opgebouwde pensioenrechten belangrijker.

OPLOSSINGEN

Momenteel staat Nederland hoog op het lijstje van de gpg, de pensioen-kloof tussen mannen en vrouwen, en dat wordt niet vanzelf beter. Het helpt als beloningsverschillen kleiner worden en als er meer mannen en minder vrouwen in deeltijd gaan werken. Daarnaast kan worden gekeken naar indirect onderscheid in pensioenregelingen. Die zijn niet bedoeld om vrouwen achter te stellen, maar werken wel zo uit. Ook helpt het als pensioenfondsen hun eigen data nauwkeurig gaan analyseren. Meten is weten.

Opvallend is dat de pensioen-kloof tussen mannen en vrouwen in Nederland niet is gedaald